

Christian 7.s kroningsdragt og –kåbe, 1767

Rosenborg 31 B.1, 6-562

Introduktion

Beskrivelse, materialer, snit

Mode

Dragtens historie

Tilstand

Konservering

Andre dragter som tilhørte Christian 7.

Kilder, litteratur

Introduktion

Christian 7. kunne ikke selv bestemme tøjet til sin kroning i 1767. Siden hans tip-tip-odefar Christian 4.s kroning havde det været skik, at man klædte sig i en særlig kostbar festdragt: kroningsdragten. Den skulle være af hvid silke, indvævet med guld, og formet så man lignede en adelsmand fra slutningen af 1500-tallet. Ved selve kroningen tog man en rød, guldbroderet kroningskåbe på. Den var kantet og helt foret med hermelin, der var så kostbar, at den var det mest eksklusive kongeligt symbol i hele Europa. Den traditionelle form på dragten og kåben – og hele ceremonien – holdt sig i næsten 300 år i Danmark, frem til den sidste kroning i 1840.

Kroningen er den fornemste højtidelighed i magtens hierarki. Tøjet som kongen bar – i tiden før fjernsynskameraer – har hjulpet til at gøre ham synlig på afstand. Kroningsdragten er en manifestation af hans indsættelse, ved Guds velsignelse, og det skulle kunne ses – fejende længder silkefløjl, glimtende juveler, guldmønstrede stoffer, kaskader af kniplinger og vajende fjer. Tøjet var tungt, kostbart, ubekvemt og skrøbeligt, og Kongen måtte derfor bevæge sig langsomt og stateligt.

I 1767 lignede en konges daglige tøj mest af alt de nye uniformer, og kroningsdragten – som Kongen bar kun den ene dag – var derfor en meget stor kontrast til modetøjet. Kroningsdragtens pludderbukser og gåsebryst-facon var lige så fremmed i 1767 som knæbukser og kalvekrøs er for os i dag.

Beskrivelse

Kroningsdragten består af trøje (jakke), knæbenklæder, underbenklæder, kårdegehæng, strømpebånd, strømper, sko, halsbind, kniplingsjabot (kalvekrøs) og en filthat. Den vises med kroningskåben, som har tilhørt Christian 5., da Christian 7.s egen kåbe ikke er bevaret.

Trøjen er kort og tætsiddende. Taljen er foran spidset nedadtil midtfor, og der er syet skødklapper som lapper ind over hinanden hele vejen rundt. Når man bærer de stor, udstående knæbukser, hviler skøderne ud på de polstrede hofter. De to meget smalle rygstykker har hver kun én skødklap. Ærmerne er lange og glatte med opslag, der er åbne i bagsømmen. Trøjen knappes foran med 10 guldtrådsknapper. Knaphullerne er kantet med smalle strimler pergament, der er omviklet med guldtråd. Trøjens snit er fremhævet ved påsyede guld- og sølvkniplinger, 3,5 cm brede, som følger alle kanter og sømme. Desuden tegner de en linie fra ærmegabet skråt ned mod trøjens midte og derved understreger den tilspidsede form.

Trøjen er foret med hvid silketaft over et uldent mellemfor. Indvendigt i taljen sidder seks stropper af lærred, som benklæderne blev hægtet fast i. Trøjen er 50 cm lang, skuldर्सømmen 13 cm, ærmlængden 48 cm.

Benklæderne er meget korte og posede. Hvert ben er 45 cm lang, og hele 170 cm stof er rynket sammen for at danne de skørte-lignende benklæder. Linningen knappes foran med to guldtrådsknapper. Midtbag er linningen delt, så den kan justeres med et bindebånd. På linningen sidder seks store jernhægter, der svarer til stropperne i livet på trøjen. Imellem hægterne er der syede knaphuller, hvori underbenklæderne knappedes. Nederst er benenes vidde samlet i en smal linning og til denne er syet en 16,5 cm bred guldknipling. Der er brugt 140 cm knipling til hvert ben. Benklæderne er syet af det samme stof som trøjen og er besat med kniplinger på langs. Foret med hvidt taft. Livmålet ca. 80 cm.

Underbenklæderne (ikke vist) er syet på samme måde som benklæderne, men af hvidt taft, foret med glat silkesatin, og med et kraftig, vatteret mellemfor. Deres funktion er ikke undertøj som vi kender det, men som udpolstring af de posede benklæder. Livvidden 76 cm.

Kårdegehæng (ikke vist) består af to stykker hvide silkesatin broderet med guld. L. 32,5 cm, br. 2 cm.

Strømpbåndene (ikke vist) er to stykker gult taftbånd, som er broderede med et bladmønster i guldtråd og guldlahn. Imellem bladene er åbne pletter, hvor nålemærker viser, at der har siddet smykkekestene.

Strømperne (ikke vist) er lavet af fin, perlefarvet silkestrik. De er broderet på anklerne og opad (det er dette broderi som kaldes *svikler*) i et 23 cm højt palmettemønster med guldlahn, cantille og pailletter. I kanten foroven er der på den ene et mærke "DM", strikket i hulmønster og på den anden et "M" eller "W". Strømperne er 82 cm lange.

Skoene (ikke vist) er af hvidt glacéskind. De er let tilspidset i tåen, og overlæderet fortsætter som en pløs op på vristen. Pløsens øverste stykker er betrukket med rødt skind. Bagkapperne forsætter foran som smalle remme, der blev trukket gennem spænder (der mangler). Hælen er lav og betrukket med rødt skind. Langs kanterne findes huller efter et påsyet kantebånd, som kan have været et smalt guldbånd som Jens Juels maleri viser. Sålens længde 23,5 cm, hælens højde 1,5 cm.

Halsbindet (ikke vist) er syet af hvidt kammerdug, plisseret på langs med smalle, 1 mm brede læg, monteret på et dobbelt lag stof. Til den ene ende af dette er der sømmet et 9 cm lang, let tilspidset, glat stykke, som blev trukket gennem et spænde, der er syet fast til den anden ende. Et "C" er broderet på endestykket, udført med fine, hvide korssting. L. 37,5 cm, br. 5 cm. Tegning og snit til sådant et halsbind ses i Garsault: *L'art de la lingerie*, Paris 1771, pl. III DD.

Jabot'en (knipling til at bære i halsen) er syet sammen af to ens stykker Bruxelles-knipling. Den har været foldet sammen langs sømmen. Mønstret viser et plateau med en stor symmetrisk blomsterbuket, udført i linnedslag med droschel-reseau og omkring dette guirlander og blomster i forskellige grunde og meget åbne felter med spinkle stave med picots. Yderkanterne er tungede. Alle linnedslagsfigurerne har opadbøjede, kniplede konturer. Netop på grund af dette stærke relief må kniplingen anses for at være fra Bruxelles. H. 41,5 cm, br. 66 cm.

Fra Partikulærkassen betaltes den 3. november 1767 til købmændene Hein og Sylingk i Hamburg 1000 Rdl. "Wegen einer für Ihr. Mayt. Die Königin vor dero ankunfft gelieferten

Garniture Point de Bruxelle zu einer Toilette", Partikulærkassen, 1767, fol. 63.

En hat af sort filt (ikke vist) har en lav, rund puld. Den brede, lige skygge er langs kantens over- og underside besat med en guldknipling som i mønstret ligner den på dragten. På skyggens venstre side sidder resterne af en rød og hvid plumage af strudsfejer. Foret mangler, og hatten er noget mølædt. Diam. 42 cm, h. 9 cm.

Materialer

Dragtens stof er hvid silkebrokade (mønstret silkestof med indvævede metaltråde) med et mønster af blomsterranker og buketter med guldlahn (metalstrimler) og forskellige slags guldtråd. Grundbindingen er taft. Rapporten: 41 cm h., 26 cm br. Stoffets bredde er ca. 50 cm. Ægkanten er 3 mm, med fem grønne cordelines.

Dragtens historie

Kroningsdragten kom til Rosenborg allerede i 1784, altså endnu i Kongens levetid. Den er beskrevet i det første inventarium, der blev lavet derefter, nemlig i 1797:

Rosenborginventariet 1797, p. 209:

1. Hands Mayestæt Kong Christian den 7des Kronings Habit, bestaaende af:

- 1) En Trøje af hviid med Guld virket blomet Estof besat med Guld Points de Espagne,*
- 2) Et Par Do Pomp Buxer med samme Besætning,*
- 3) Et hvide Satins Underbuxer,*
- 4) Et med Guld broderet Kaarde Gehæng,*
- 5) Et Par Do broderede Knæbaand,*
- 6) Et Par hvide Silkestrømper med Guld Zvikler,*
- 7) Et Par hvide Skoe med røde Hæle,*
- 8) Et Lærreds Overtræk til Trøjen,*
- 9) Et Do til Buxerne,*
- 10) En Romersk Hat med røde og hvide Fier.*

2) Et Garnitur meget fiine brabantse Kniplinger med et Halsbind, hører til Kronings Habiten.

Dragten blev i sin samtid beskrevet som "en kort Trøje og opbundne Buxer af Guldbrokade, perlefarvede Silkestrømper, hvide med Guld broderede Hansker, hvide Sko med røde Hæle, Spænder, Knæbaand

og Knapper i Trøjen med Diamanter besatte". Det ville sige, at allerede da dragten blev afleveret til Rosenborg til opbevaring manglede de guldbroderede handsker og skospænder, foruden alle diamanterne i knæbåndene og knapperne. Desuden nævnes der ingen kroningskåbe. (Fra kroningsberetningen: "*Kong Christian den Syvendes og Dronning Caroline Mathildes ... Salving ... den 1ste Mai 1767*. Kjøbenhavn 1828").

Både Jens Juel og Peder Als har malet Christian 7. i salvingsdragten (1789, Rosenborg og Frederiksborg). Ikke alle detaljerne stemmer helt overens med den bevarede dragt, men der er dog så mange genkendelige detaljer, at kunstnerne må have fået udleveret dragten, eller dele af den, til at male efter.

Andre dragter, som tilhørte Christian 7.

I Rosenborgsamlingen findes tre andre dragter, der har tilhørt Christian 7.: hans bryllupsdragt fra 1766, syet af sølvmor, rigt broderet med guld; en jagtdragt (uniform) skænket ham af den franske kong Ludvig 15. i 1768; og en slåbrok af mønstret, cremefarvet silketaft.

Tilstand, konservering

Dragten er i relativt god stand med kun få, mindre reparationer.

Kroningskåben

Da Christian 7.s kroningskåbe ikke er bevaret, er han her vist med den kåbe, som Christian 5. anvendte i 1691. Den er syet af rødt silkefløjl, helt dækket af broderede guldkroner. Kåbens form er som en stor cirkel, noget forlænget bagtil til slæb. Kronerne - ca. 1400 - er broderet med guldtråd og guldsnore på andet rødt fløjl og derefter applikeret på kåben i regelmæssige, forsatte rækker. Kronerne er lukkede, med fire bøjler - som den krone Christian 5. fik lavet til sin kroning. Kåben er foret med hvidt skind (kanin) med fastsyede, imiterede hermelinshaler. Den 15 cm bred kant på forkanterne og langs kåbens underkant er af hermelin. Også den store, runde krave er dækket med pelsværk, her ægte hermelin med ægte haler. Da Christian 5. blev kronet, var Elefantordenens store bryststjerne, broderet med perler, fæstnet til kåbens venstre bryst. Kåben holdes sammen i halsen med hvide bindebånd af silkesatin. Længde midtfor 130 cm., midtbag 242 cm.

Materialer

Silkefløjlet er 55 cm br med en 1,5 cm ægkant. Den er kipervævet med fire gule og tre røde striber, med en grøn stribe yderst. Kaninskind i foret, hermelinsskind på kanterne og kraven. Formen på denne kåbe bruger ca. 20 m silkefløjl.

Mode

Kroningskåber er ikke specielt omfattet af moden. De skal være så store som muligt, med så meget guldbroderi og hermelin som muligt.

Tilstand

Kåbens oprindelige hermelinsfor er blevet skiftet ud med kanin. Kravens for er ny, og ligeledes bindebåndene ved halsen, som er 2 cm brede satinvævede silkebånd. Der er mange reparationer i pelsværket, som har været udsat for adskillige insektangreb. Kåben er meget slidt øverst på ryggen, under kraven - på grund af kåbens store vægt og sliddet, når den bæres eller udstilles.

Kåbens historie

Hvem syede kåben? Christian 5.s hofskrædder hed Herman Weigberg, og perlestikkeren, som udførte broderiet, hed Henning Ermandinger.

1693: J.D. Major (Mscr. Kgl. Bibl. Ny kgl. Saml. fol. 365): *Auf Rosenborg ... Über, neben und unter dem allen (d. E. Regalierne) war commode verbreitet der prächtige Königs Mantel mit weissen schwartzgefleckten Hermlinen gefüttert und bordiret von lauter Carmosin Sammet durch und durch mit drauf gestichten güld. Cronen breit gezieret.*

(1696). Holck, p. 43: Regaliekammeret. I. Skab. 5. *Den Kongelige Kappe. Er af Carmosinrød Fløyel, overalt broderet og bestrød med Guld Kroner, havendes et langt Slæb, og underfoeret med spættet Hermelin, ligeledes den klappe og Rand overfoeret. Paa den Kappe findes og Elephant-Ordenens Stjerne overalt besat med runde Perler.*

Når kroningskåben ikke var i brug, blev den opbevaret sammen med de øvrige regalier på Rosenborg Slot (jvnf. Majors beretning ovenover fra 1693). Denne kåbe er kun blev båret af Christian 5.; alle efterfølgende konger har fået syet nye kåber, der dog ikke er bevaret. Kåben bredes ud over kongekisten ved hans castrum doloris; denne kåbe er blevet brugt ved de sidste mange kongers begravelser, sammen med søvløverne og kronregalierne. Desuden er kongekåben blevet bredt ud på tronstolen ved to højtidelige lejligheder i 1863 og 1905, da de hhv. græske og norske deputationer bad om, at danske prinser måtte blive de nye konger i Grækenland og Norge. Da Christian 10. holdt sin trontale ved Rigsdagssamlingen på det

genopførte Christiansborg i 1918, var det foran en tronstol med Christian 5.s kroningskåbe bredt ud over, og ligeledes da han åbnede Rigsdagen i 1947 og 1948.

Kåben blev udstillet på Slottet, da det blev et museum i 1838: fra 1860 var den udstillet i Regaliekammeret i tårnkammeret ved Riddersalen. I 1870 var kroningsdragten og kåben flyttet til Christian 5.s værelse i stueetagen. I 1917 var dragten og kåben flyttet til Det Mørke Værelse, og fem år senere, i 1922, blev de flyttet tilbage til Christian 5.s værelse, hvor også kronregalierne var udstillet. Der var de udstillet helt frem til 1975. Kroningsdragten og kåben blev det naturlige midtpunkt i Dragtgalleriet, som blev indrettet i Kommandantboligen i 1979, men blev af bevaringshensyn nedtaget nogle år senere. Den er kun blevet udstillet lejlighedsvis siden.

Kilder, litteratur

Rosenborg Slots inventarprotokoller

Fr. Münter: *Kong Christian den Syvendes og Dronning Caroline Mathildes Salving... den 1ste Mai 1767*, København 1828.

Chr. Blangstrup: *Christian VII og Caroline Mathilde*, København 1890.

Sigrid Flamand Christensen: *Kongedragter fra 17. og 18. Aarhundrede*, København 1940.

Povl Eller: *Salvingerne på Frederiksborg*, København 1976.

Gudmund Boesen: *Danmarks Riges Regalier*, København 1986.

K. Johansen: "Kroningsdragter" i Anne Hedeager Krag, red.: *Dragt og Magt*, Københavns Universitet 2003.